

บทบาทของพระสงฆ์เพื่อการบริหารคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

THE ROLE OF MONKS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN THE DIGITAL AGE

สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์ และ วินัย ภูมิสุข

Sanchai Chaisakunwong and Winai Phumsukh

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sanchai0803625671@gmail.com โทร 0803625671

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล (2) การบริหารงานคณะสงฆ์ด้วยระบบดิจิทัล และ (3) การพัฒนาสังคมและชุมชนผ่านเครือข่ายพระสงฆ์ออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขยายขอบเขตการสื่อสารธรรมะอย่างไร้พรมแดน สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลากหลายวัยและพื้นที่ การสอนธรรมะออนไลน์เอื้อต่อความสะดวก ความต่อเนื่อง และการมีปฏิสัมพันธ์สองทางระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน อย่างไรก็ตาม ความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการรู้เท่าทันสื่อเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนาเพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพของเนื้อหาและภาพลักษณ์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์ในโลกดิจิทัล ในด้านการบริหารงานคณะสงฆ์ การประยุกต์ใช้ระบบบริหารวัดดิจิทัลและแพลตฟอร์มสื่อสารภายในช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูล การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการประสานงานกับประชาชน ส่งเสริมความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้รวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีต้องดำเนินควบคู่กับการรักษากรอบพระธรรมวินัย และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน เครือข่ายพระสงฆ์ออนไลน์และการให้คำปรึกษาทางธรรมะผ่านระบบดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ลดปัญหาสังคม และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบดิจิทัลช่วยให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมได้สะดวก และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารคณะสงฆ์, บทบาทของพระสงฆ์, ยุคดิจิทัล

Abstract

This academic article aims to (1) disseminate Buddhism through online media and digital platforms, (2) manage the Sangha using digital systems, and (3) develop society and communities through online monk networks. The study found that disseminating Buddhism through online media is an important mechanism that expands the scope of Dharma communication without borders, reaching target groups of various ages and locations. Online

Dharma teaching facilitates convenience, continuity, and two-way interaction between monks and Buddhists. However, the reliability of information and media literacy are important issues that need to be developed to maintain the quality of content and the appropriate image of the Sangha in the digital world. In terms of Sangha administration, the application of digital temple management systems and internal communication platforms improves the efficiency of information management, religious activities, and coordination with the public, promoting transparency, accountability, and faster response to social changes. However, the use of technology must be coupled with maintaining the framework of Dharma and Vinaya and the continuous development of digital skills among monks. In terms of social and community development, online monk networks and Dharma counseling through digital systems play an important role in strengthening mental resilience, reducing social problems, and building community strength. The dissemination of Buddhist knowledge in digital format allows people to easily access Dharma principles and apply them in their daily lives. This forms a crucial foundation for sustainable social development.

Keywords: Sangha administration, Role of monks, Digital age

บทนำ

บทบาทของพระสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล : บทบาทของพระสงฆ์ไทยในยุคของการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เทคโนโลยีเป็นเจ้าบทบาทสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือด้านเศรษฐกิจ มีการหาทางลดต้นทุนลดจำนวนพนักงาน เพื่อให้สินค้ามีกำไรมาก ๆ โดยมีการผลิตหุ่นยนต์ขึ้นมาทำงานแทนแรงงานคนในโรงงาน มีการแข่งขันกันในทุกอาชีพที่จะยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมยุคดิจิทัลนี้ ด้านไหนไม่มีการปรับเปลี่ยน ก็อาจจะอยู่ได้ยาก หรือไม่ก็อยู่ไม่ได้ ต้องสิ้นสุดลง แม้แต่พระสงฆ์ไทยที่สืบทอดต่อมาเป็นเวลายาวนานนี้ มาถึงยุคนี้จะมีอะไรที่ต้องปรับเปลี่ยนหรือไม่ โดยเฉพาะวิถีการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องที่ทำทายยาก แต่ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็ยังยึดมั่นในหลักการที่จะเป็นช่องทางให้กับผู้ที่เปราะบางในระบบการแข่งขัน ได้หันมาเลือกใช้ชีวิตแบบสมณะ ผู้ที่สงบ สวรรวมกาย วาจา พัฒนาจิตใจ และปัญญาให้กลับไปเป็นที่พึ่งให้กับสังคมอีกด้วยหลักการที่พระสงฆ์จะถือปฏิบัติตามหลักในสามัญผลสูตรดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีอีกหลักหนึ่งที่สำคัญยิ่ง คือ ปาฏิสุทธิศีล 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539) ศีลคือความบริสุทธิ์ หรือความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล กล่าวคือ 1) ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้ามทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย (ปาฏิโมกข์สังวรศีล) 2) ศีลคือความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 (อินทรีย์สังวรศีล) 3) ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบ การหาเลี้ยงชีพที่ไม่สมควรแก่ภิกษุ มีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพเป็นต้น (อาชีวะปาฏิสุทธิศีล) และ 4) ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ได้แก่การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา (ปัจจัยสันนิสิตศีล) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558) ซึ่งเป็นหน้าที่ของภิกษุ สามเณรต่อตนเอง อันเป็นลักษณะสำคัญและแนวทางความประพฤติของพระภิกษุ เมื่อยังถือปฏิบัติตามหลักการนี้ไม่ว่าจะเป็นยุคไหน สมัยใดก็ตาม ความเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ได้ด้วยดี

การประพตของพระสงฆ์ที่ถือเป็นความผิด

การที่พระภิกษุกระทำแล้วถือเป็นความผิดที่เรียกว่าเป็นอาบัตินั้น มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ที่มีบทบัญญัติมากมาย ก็สืบเนื่องมาจากครั้งนั้นมีพระภิกษุที่มีความไม่ละอาย กระทำการลงไปแล้ว ชาวบ้านตำหนิว่าไม่เหมาะสมไม่ควร ไม่ใช้กิจของสงฆ์ พระพุทธเจ้าเรียกประชุมสงฆ์แล้วทรงไต่สวน ชักถามถึงต้นตอว่าเป็นมาอย่างไร เจ้าการยอมรับตามเป็นจริงเช่นนั้นแล้ว ทรงตำหนิ และทรงบัญญัติสิกขาบทว่า การกระทำเช่นนี้ถือเป็นความผิด ซึ่งมีอาบัติอยู่ 7 กอง จากความผิดที่เล็กน้อย เช่น การทำไม้ตีเรียกว่า ทุกกฎ พุดไม้ตีเป็น พุทภาสิต ไปถึงผิดมากจนแก้ไขไม่ได้เรียกว่าปาราชิก แต่ที่ทำได้แล้วไม่เป็นความผิดก็มีเรียกว่า อนาบัติ ซึ่งแต่ละสิกขาบทจะมีช่องทางออกว่าทำแล้วไม่เป็นอาบัติก็มี ผู้ที่ศึกษาวินัยสงฆ์อย่างละเอียดเท่านั้นจักเข้าใจ มิใช่เหมาะรวมไปหมดว่าถ้าพระทำเช่นนั้นแล้ว เป็นอาบัติทุกกรณีไปการกระทำของพระภิกษุ บางกรณีเป็นความผิดทางโลก เรียกว่า โลกวัชชะ (พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558) แปลว่า เป็นความผิดที่เป็นโทษทางโลก คือคฤหัสถ์ที่มีใช้พระสงฆ์ทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น ข้ามมนุษย์ ทูตด้วยกัน โจรกรรม ต่างกัน เป็นต้น บางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียนถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ดื่มสุรา เป็นต้น และอีกความผิดหนึ่งเรียกว่า ปณณัตติวัชชะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558) แปลว่า ความผิดที่เป็นโทษทางพระบัญญัติ คือญาติโยมชาวบ้านทำเข้าไม่เป็นความผิดความเสียหาย เป็นความผิดเฉพาะแก่พระภิกษุ โดยฐานละเมิดพระบัญญัติ เช่น ฉันทอาหารในเวลาวิกาล ขุดดิน ใช้จิวรที่ไม่ได้พินทุ เป็นต้น พฤติกรรมของผู้คนในสังคมนั้น เวลาจ้องจับผิดคนอื่นนั้น เป็นเรื่องที่ชอบทำกัน สนุกปาก แต่ไม่ได้สำรวจดูตนเองว่า ถ้าเป็นเราจะทำเช่นนี้หรือไม่ และเราทำดีแล้วหรือยังที่จะไปตำหนิคน อื่นเขา ไปกล่าวหาบุคคลอื่น โดยเฉพาะพระสงฆ์ด้วยแล้ว มิใช่จะผิดไปเสียทุกเรื่อง ทุกการ กระทำ จะต้องดูเจตนา ดูบทบัญญัติ ดูว่าสิกขาบทนี้ ส่วนที่เป็นไม่เป็นอาบัติ (อนาบัติ) มีอะไรบ้าง

ในช่วงของยุคปฏิวัติวัฒนธรรม

สังคมใดก็ตามมักมีความเจริญแล้วก็เสื่อมลงจากเสื่อมจนสุด ๆ แล้วก็มีการรื้อฟื้น ทบทวน กันขึ้นมาใหม่เป็นวัฏจักรเช่นนี้ สังคมสงฆ์ก็เช่นกัน เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไป แล้ว เพื่อป้องกันความเสื่อมที่จะพึงเกิดมีในอนาคต พระอรหันต์สาวกได้มีการรวบรวมประมวล พระธรรมวินัย เป็นหมวดหมู่ และรักษาสืบทอดต่อกันมา ครั้งกาลเวลาผ่านไป หนึ่งร้อยปี ก็มักจะ มีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ ผู้ที่เป็นประธานเป็นผู้ใหญ่ในยุคสมัยนั้น ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายบ้านเมืองก็มีการประชุมปรึกษาหารือกัน แล้วนำไปสู่การกระทำสังคายนาที่หนึ่ง จน ทำให้สังคมสงฆ์ดำรงอยู่ ผ่านกาลเวลามายาวนานเป็นสองพันกว่าปีมานี้ได้ จากสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้นั้น มาถึงปัจจุบันนี้ เราจะเห็นว่าคณะสงฆ์อีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายมหายาน เช่นที่ประเทศจีน ญี่ปุ่น ภูฏาน เป็นต้น ผิดแปลกแตกต่างจากฝ่ายเถรวาท ไปมากที่สุดทีเดียว เมื่อสงฆ์ทั้งสองฝ่ายมามีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ต่างก็ได้เรียนรู้จากกันและกัน ฝ่ายมหายานก็มองเห็นความดีงามของฝ่ายเถรวาทที่ยังคงรักษาพระวินัยไว้ตามบทบัญญัติเรื่อยมาได้ ฝ่ายเถรวาทก็มองเห็นความดีของฝ่ายมหายานที่สามารถจะนำพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ไปประกาศ เผยแผ่ออกไปได้ไกล ทำให้สังคมตะวันตก เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา

การบริหารคณะสงฆ์ไทยในยุคดิจิทัล

ในยุคปัจจุบันถือเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า เป็นยุคอินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่าง ๆ มากมาย และการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาก็มี มากยิ่งขึ้นตามมาด้วยและมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งวารสารเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วทุกมุมโลก เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำกัดพรหมแดน ไม่จำกัด สถานที่และไม่จำกัดเวลา การกระจาย ข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ต นับวันยังมีผู้ใช้งาน อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ถือตามหลักการของพระศาสนาแล้ว พระสงฆ์จะอาศัยประชาชนให้การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 และหาทางตอบแทนด้วยการให้ธรรมทาน โดยเฉพาะการดำรงตนของพระสงฆ์ควรจะเป็นผู้มีหลักการที่ว่า เป็นการสร้างความเชื่อความเลื่อมใส ความชื่นบานผ่องใสให้เกิดแก่ผู้พบเห็น เป็นผู้มีเมตตา ให้ความสงบเย็น ให้ธรรมทาน ให้ความจริงความถูกต้องเป็นผู้นำทางจิตใจและทางสติปัญญา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ถ้าพระสงฆ์ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนด้วยหลักการเหล่านี้แล้ว ก็จะก้าวเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่มีใครจะตำหนิเอาได้ หลักการข้างต้นถือได้ว่า พระสงฆ์กับคฤหัสถ์นั้นต่างฝ่ายก็พึ่งพาอาศัยกันและกันสังคมจึงจะอยู่ได้ด้วยดี มีความสงบสุข เกื้อกูลต่อกันอย่างเหมาะสมบุคคลบางกลุ่มต้องการจะให้พระสงฆ์คงรักษาทุกอย่างให้เหมือนเดิม ไม่มีการปรับเปลี่ยนใดใด ไม่ต้องเคลื่อนไปกับสังคม แต่ก็ยังมีบางกลุ่มเห็นว่า เมื่ออยู่ในสังคมเดียวกัน ก็ควรจะเรียนรู้ก้าวไปให้พร้อมๆ กัน เพื่อจักได้ผลักดันสังคมทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ไม่ควรมาเป็นตัวถ่วงเรื่องนี้ควรที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงว่า ไม่ว่าจะเป็กาลไหน ๆ เราไม่สามารถจะปรารถนาให้สิ่งต่าง ๆ คงสภาพเดิมอยู่ได้ ความคาดหวังของเรา กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยนั้นมียุ่จริง ซึ่งก็เป็นไปตามกฎพระไตรลักษณ์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เราควรจะต้องรู้เท่าทัน ใช้มันให้เป็นประโยชน์ ไม่ควรที่จะปฏิเสธ เช่น เทคโนโลยีเป็นต้นว่า คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถืออินเทอร์เน็ตสิ่งเหล่านี้ พระภิกษุควรใช้หรือไม่ถ้าใช้ก็จะใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์ถ้าไม่ใช้แล้วจะห้ามปรามกันอย่างไร จะห้ามกันได้จริงหรือ ใครจะเป็นผู้ออกกฎระเบียบในการใช้สื่อเทคโนโลยีในหมู่พระสงฆ์ซึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่พ้น จึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อโลกยุคดิจิทัล ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่สืบไป

เพราะฉะนั้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม้คำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลก แห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมเทคโนโลยี ในยุคปัจจุบันเรา ปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้อง สัมพันธ์กับเทคโนโลยี (พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณโร (ปิยวารกุล), 2561) ทำให้โลกต้องมีสถานะที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมแห่งข้อมูล สารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลก ติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ข้อมูลข่าวสารจะมามีบทบาทกับชีวิตของเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วิธีการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้คำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี ได้มีนักวิชาการ มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับ

โลก แห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมเทคโนโลยี ในยุคปัจจุบันเรา ปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี (พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล), 2561) ทำให้โลกต้องมีสภาพที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรมมาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลก ติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้พูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี หรือจะเรียกชื่อใหม่ว่ายุคสารสนเทศ คือ ยุคข่าวสารข้อมูล ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่ กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกัน การเชื่อมโยง ด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาตนเอง ทำให้ เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น ควรให้ถึงความสำคัญของ การใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (พจนารถ สุพรรณกุล, 2557) เมื่อเป็นเช่นนี้ การจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างรวดเร็ว การจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังจะได้รับฟังธรรมผ่านช่องทางดิจิทัลเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กับพุทธศาสนิกชนหรือบุคคลที่สามารถเข้าถึงสื่อสารสนเทศได้เป็นข้อคิดคติธรรม จะได้ละเว้นจากการทำความชั่ว ทำความดีหรือได้กับมาประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นต้น

ในทางพระพุทธศาสนามีความเป็นมาอย่างยาวนาน นับแต่สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ถือว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่ง การประกาศพระพุทธศาสนาหลังจากนั้น ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรมด้วย พระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ปวงทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลางและความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คณะสงฆ์ได้กำหนดการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาเป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย การเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือการทำให้พระพุทธศาสนา ขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ ออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้น เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้ เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และ
- 2) เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา, 2540)

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลอาจารย์ (ช่วง วรปุญญ์) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ ดังนี้ กิจการเผยแพร่ศาสนา ของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการดังนี้ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลอาจารย์ (ช่วง วรปุญญ์), 2540)

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนตามความประสงค์และโอกาสต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน

2. การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัด หรือที่อื่น ๆ ในโอกาส ต่าง ๆ หรือโดยทาง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในที่อื่น ในโอกาส ต่าง ๆ รวมถึงตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทคนิ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

3. การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแพร่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่นงานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์ พุทธมามกะ ผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

4. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านคุณุหัสดี มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแพร่ พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธศาสนาในสถานรักษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ

5. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ วัดบางวัดได้จัดให้มี ปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่นการหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล โดยสังคมได้เปลี่ยนผ่านจากยุคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสู่สังคมฐานข้อมูลข่าวสาร ทำให้การสื่อสารและการเข้าถึงความรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน นักวิชาการร่วมสมัยจึงพยายามอธิบายหลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ศาสนธรรมสามารถตอบโจทยสังคมเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีรากฐานมาตั้งแต่พุทธกาล โดยมีมุ่งประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก และได้รับการสืบทอดเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ไทย แบ่งออกเป็นกรอบบรมบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งในรูปแบบประเพณี รูปแบบปรับปรุงผ่านสื่อสมัยใหม่ และการจัดตั้งหน่วยงานหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน นอกจากนี้ ภาคคฤหัสถ์และองค์กรพุทธศาสนาต่าง ๆ ยังมีบทบาทสนับสนุนการเผยแพร่ผ่านสมาคม ชมรม และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยสื่อดิจิทัลในปัจจุบันจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงธรรมะและเสริมสร้างการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณในสังคมร่วมสมัย

องค์ความรู้ใหม่

1. การบูรณาการธรรมะกับเทคโนโลยีดิจิทัล การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมิใช่เพียงการเปลี่ยนช่องทางสื่อสาร แต่เป็นการปรับกระบวนการอธิบายหลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทวิทยาศาสตร์และสังคมสารสนเทศ โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ การสอนธรรมะทางไกล และเครือข่ายดิจิทัลเป็นเครื่องมือขยายการเข้าถึงอย่างไร้พรมแดน

2. การบริหารคณะสงฆ์เชิงระบบดิจิทัล การประยุกต์ใช้ระบบบริหารวัดดิจิทัล แพลตฟอร์มสื่อสารภายใน และการจัดการกิจกรรมศาสนาออนไลน์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชน โดยยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นกรอบกำกับการใช้เทคโนโลยี

3. สมรรถนะดิจิทัลของพระสงฆ์ พระสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ความปลอดภัยไซเบอร์ และการคุ้มครองข้อมูล เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ ลดความเสี่ยงด้านโลกวิเศษ และปัญญาประดิษฐ์ และคงไว้ซึ่งปาริสุทธิศีล 5 ในบริบทสังคมเทคโนโลยี

4. เครือข่ายพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม การสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ในโลกออนไลน์ การให้คำปรึกษาธรรมะ และการเผยแพร่ความรู้พุทธศาสนา มีบทบาทเชิงรุกในการลดปัญหาสังคม เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ และสร้างทุนทางสังคมในระดับชุมชนและสากล

5. การปรับตัวเชิงวัฏจักรภายใต้หลักไตรลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ คณะสงฆ์จึงควรยอมรับและบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสติ ใช้เทคโนโลยีเป็น “เครื่องมือ” มิใช่ “เป้าหมาย” เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในสังคมดิจิทัล

สรุป

พระสงฆ์ในยุคของดิจิทัล ถือเป็นยุคที่มีเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศมาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ถือเป็นยุคดิจิทัลเป็นช่วงของการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ที่อยู่ในยุคนี้ต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารคณะสงฆ์ เผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม ซึ่งพระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาทักษะและการใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสมเพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักธรรมวินัยและตอบสนองต่อสังคมยุคดิจิทัล เพื่อสืบสานอนุรักษพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบไป อย่างไรก็ตามการใช้งานเทคโนโลยีต้องดำเนินไปอย่างเหมาะสม โดยไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในยุคดิจิทัลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวารกุล). (2561). ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- พจนารถ สุพรรณกุล. (2557). การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-2008-27-56> {20 ธันวาคม 2568}.